

**WYMAGANIA EDUKACYJNE Z GEOGRAFII
ZAKRES ROZSZERZONY**

**Geografia fizyczna i geografia społeczno-
ekonomiczna**

Program nauczania: Tuz E.M., Szczypiński D., „Program nauczania geografii w zakresie rozszerzonym dla liceum ogólnokształcącego i technikum –
Oblicza geografii

Podręcznik: Malarz R., Więckowski M., „Oblicza geografii”, wyd. Nowa Era, nr dopuszczenia: 501/1/2012/2015

Dział programowy	Zakres wymagań na poszczególne oceny szkolne				
	dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Obraz Ziemi	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: geografia fizyczna, geografia społeczno-ekonomiczna, geografia regionalna; - podaje cel i zakres badań nauk geograficznych; - wymienia bezpośrednie i pośrednie źródła informacji geograficznych; - podaje ważniejsze wymiary Ziemi; - wymienia dowody na kulistość Ziemi; - wyjaśnia, co to jest mapa, opisuje cechy mapy, wymienia elementy mapy; - wykonuje pomiar 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określa przedmiot badań geografii oraz innych nauk o Ziemi; - klasyfikuje nauki geograficzne; - wymienia sfery Ziemi oraz określa ich wzajemne oddziaływanie; - posługuje się klasyfikacją map ze względu na treść, szczegółowość, skalę i przeznaczenie; - opisuje zasady generalizacji mapy; - oblicza wymiary liniowe i powierzchniowe na mapie i w rzeczywistości za pomocą skali; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje interdyscyplinarny charakter nauk geograficznych; - opisuje dawne i współczesne metody pomiarowe stosowane do określania wymiarów Ziemi; - oblicza obwód Ziemi metodą Eratostenesa; - odróżnia elipsoidę od geoidy; - wymienia przykłady zastosowań współrzędnych geograficznych w praktyce; - wymienia zastosowania poszczególnych rodzajów siatek 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia sposób tworzenia różnych odwzorowań kartograficznych; - wykonuje prostą interpolację; - omawia sposób funkcjonowania systemu nawigacji satelitarnej GPS; - definiuje GIS; - interpretuje pozyskane informacje geograficzne; - wykorzystuje w praktyce znajomość metod prezentacji informacji geograficznej; - porządkuje i selekcjonuje dane pod względem ich przydatności do 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykorzystuje skalę do rozwiązywania zadań matematyczno-geograficznych; - opisuje wkład Polaków w badania i odkrycia geograficzne; - opracowuje kwestionariusz ankiety na wybrany temat; - stosuje różnorodne techniki prezentacji danych.

<p>odległości na mapie, posługuje się definicją skali mapy;</p> <ul style="list-style-type: none"> - przelicza skalę liczbową na mianowaną i odwrotnie; - oblicza wymiary liniowe na mapie i w rzeczywistości za pomocą skali; - lokalizuje obiekty punktowe i powierzchniowe na mapie, znając ich współrzędne geograficzne; określa współrzędne geograficzne obiektów punktowych i powierzchniowych na globusie i mapie; - odróżnia wysokość względną i bezwzględną; odczytuje z mapy wysokość bezwzględną; - oblicza wysokość względną; - rozróżnia na mapie poziomicowej formy wypukłe i wklęsłe; - wskazuje na globusie bieguny geograficzne, południki i równoleżniki, koła podbiegunowe, zwrotniki oraz półkule; - określa kierunki główne; - odróżnia siatkę 	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową obiektów powierzchniowych w stopniach i kilometrach; - opisuje układ południków i równoleżników w różnych rodzajach siatek kartograficznych; - wymienia rodzaje zniekształceń; - podaje przykłady i nazywa metody przedstawiania zjawisk ilościowych na mapach; - kreśli profil topograficzny; - oblicza średnie nachylenie terenu; - oblicza skalę mapy, znając wymiary na mapie i w rzeczywistości; - czyta wykresy, mapy, tabele statystyczne celem uzyskania podstawowych informacji na temat środowiska geograficznego. 	<p>kartograficznych w praktyce;</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje najczęściej stosowane siatki kartograficzne na podstawie układu równoleżników i południków; - analizuje tabele statystyczne; - na podstawie danych statystycznych sporządza różne rodzaje wykresów; - kreśli poziomicę na podstawie sieci punktów wysokościowych. 	<p>charakterystyki zjawisk i procesów zachodzących w przestrzeni geograficznej.</p>
--	--	---	---

	<p>kartograficzną od geograficznej;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia główne rodzaje siatek; - wymienia metody przedstawiania zjawisk ilościowych na mapach; - odczytuje sygnatury stosowane na mapach przeglądowych i topograficznych; - odczytuje informacje geograficzne zaprezentowane za pomocą metody: kropkowej, zasięgów, izarytm, kartogramu, kartodiagramu; - stosuje proste techniki prezentacji danych, np. w postaci tabeli, wykresu. 				
--	---	--	--	--	--

<p>Ziemia we Wszechświecie</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: Galaktyka, Układ Słoneczny, gwiazda, planeta, księżyc; - wyjaśnia istotne różnice pomiędzy teorią Ptolemeusza a teorią Kopernika; - wymienia w kolejności nazwy planet Układu Słonecznego, opisuje budowę Układu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia teorię ewolucji wszechświata; - porównuje powierzchnie: kuli, elipsoidy i geoidy; - wyjaśnia terminy: planetoida, czarna dziura, kometa, meteor, meteoryt; - porównuje widome drogi Słońca na sklepieniu niebieskim w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje rozwój poglądów na kształt i rozmiary Ziemi; - wyjaśnia terminy: pulsar, kwazar; - opisuje budowę Słońca; - wyjaśnia etapy ewolucji gwiazd; - wyjaśnia powstawanie zaćmień Słońca i Księżyca; - posługuje się mapą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy budowy wszechświata oraz określa położenie różnych ciał niebieskich we wszechświecie; - formułuje zależności zachodzące między Słońcem a planetami Układu Słonecznego; - opisuje zjawisko precesji osi Ziemi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia teorie na temat powstania Układu Słonecznego; - określa wpływ badań kosmosu na kształtowanie się poglądów dotyczących Ziemi i innych ciał niebieskich; - wykazuje zależność między widomym ruchem Słońca na tle gwiazdozbiorów a ruchem
---------------------------------------	--	---	---	---	---

	<p>Słonecznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia jednostki odległości: jednostkę astronomiczną, rok świetlny, parsek; - rozpoznaje fazy Księżyca; - objaśnia terminy: ruch obiegowy, rok, opisuje parametry ruchu obiegowego; - wymienia nazwy astronomicznych pór roku, ich daty graniczne, objaśnia termin: górowanie Słońca; - wymienia konsekwencje ruchu obiegowego Ziemi; - wymienia strefy oświetlenia Ziemi; - wymienia przykłady wpływu zmian oświetlenia Ziemi w ciągu roku na życie i działalność człowieka; - objaśnia terminy: dzień i noc polarna; - opisuje oświetlenie Ziemi przez Słońce w dniach równonocy i przesileni; - wymienia następstwa ruchu obrotowego Ziemi; - oblicza różnice czasu miejscowego słonecznego na Ziemi między zadanymi 	<p>ciągu doby w różnych porach roku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny zmian długości dnia i nocy; - oblicza wysokość słońca nad horyzontem w dniach równonocy i przesileni; - opisuje poszczególne strefy oświetlenia Ziemi; - opisuje widomą drogę Słońca na sklepieniu niebieskim w ciągu doby na różnych szerokościach geograficznych; - oblicza szerokość geograficzną dowolnego punktu na powierzchni Ziemi na podstawie wysokości górowania Słońca w dniach równonocny i przesileni; - objaśnia zjawisko wschodu i zachodu Słońca, dnia i nocy; - opisuje podział Ziemi na strefy czasowe; - wymienia dowody ruchu obrotowego; - opisuje działanie siły odśrodkowej i siły Coriolisa; - wskazuje skutki występowania siły Coriolisa dla środowiska przyrodniczego; 	<p>stref czasowych do określenia różnicy czasu strefowego;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oblicza czas miejscowy słoneczny z uwzględnieniem przekraczania międzynarodowej linii zmiany daty. 		<p>obiegowym Ziemi.</p>
--	---	---	---	--	-------------------------

	<p>punktami za pomocą długości geograficznej;</p> <ul style="list-style-type: none">- rozróżnia terminy: czas uniwersalny, strefowy, urzędowy;- wskazuje na mapie międzynarodową linię zmiany daty.	<ul style="list-style-type: none">- oblicza czas miejscowy słoneczny w zadanym punkcie, znając długość geograficzną i różnicę czasu;- przelicza czas miejscowy słoneczny na czas uniwersalny i strefowy;- określa daty po obu stronach międzynarodowej linii zmiany daty.			
--	--	---	--	--	--

Atmosfera	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: atmosfera, aerozole atmosferyczne, magnetosfera; - określa skład chemiczny atmosfery; - wymienia nazwy poszczególnych warstw atmosfery i podaje ich cechy; - wymienia rodzaje promieniowania; - porównuje temperaturę powietrza w różnych skalach; - wymienia czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza; - wymienia jednostki ciśnienia atmosferycznego i przyrządy do jego pomiaru; - wyróżnia podstawowe układy baryczne; - wyjaśnia znaczenie terminów: cyrkulacja atmosferyczna, pasat, antypasat, monsun; - wymienia obszary występowania pasatów i monsunów oraz wskazuje je na mapie; - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>bryza</i>, <i>fen</i>, <i>wiatr górski</i>, <i>dolinny</i>, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia bilans promieniowania; - wyjaśnia znaczenie terminów: albedo, turbulencja, konwekcja, radiacja, adwekcja; - opisuje czynniki wpływające na rozkład temperatury powietrza - oblicza średnią dobową temperaturę powietrza - wyjaśnia zjawisko inwersji termicznej - wyjaśnia rozmieszczenie stałych ośrodków ciśnienia - omawia i wyjaśnia na podstawie schematu cyrkulację powietrza - wyjaśnia mechanizm powstawania wiatrów: pasatów, monsunów, bryzy 	<p>Uczeń:</p>	<p>Uczeń:</p>	<p>Uczeń:</p>
------------------	--	--	---------------	---------------	---------------

bora

- wymienia wiatry lokalne;
- wyjaśnia znaczenie terminów: wilgotność względna, wilgotność bezwzględna, chmura,;
- wymienia rodzaje opadów i osadów atmosferycznych;
- omawia rozkład temperatury powietrza i opadów na Ziemi;
- wyjaśnia znaczenie terminów: masy powietrza, front atmosferyczny;
- wymienia rodzaje mas powietrza i rodzaje frontów atmosferycznych;
- wymienia elementy meteorologiczne pogody;
- odróżnia klimat od pogody;
- wymienia składniki klimatu;
- wymienia czynniki klimatotwórcze;
- wymienia i wskazuje na mapie strefy klimatyczne, typy klimatu;
- wymienia efekty zmian zachodzących w atmosferze;
- wymienia nazwy gazów przyczyniających

	<p>się do powstawania efektu cieplarnianego; - wymienia niebezpieczne zjawiska meteorologiczne; - wskazuje na mapie obszary występowania ekstremalnych zjawisk atmosferycznych.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pochodzenie atmosfery Ziemi - porównuje cechy poszczególnych warstw atmosfery - omawia zmiany temperatury powietrza w profilu pionowym atmosfery - omawia cechy pola magnetycznego Ziemi - wymienia sposoby wymiany ciepła w atmosferze - wykazuje zależność między ilością energii docierającej do powierzchni Ziemi a wysokością Słońca nad horyzontem 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia ochronne znaczenie atmosfery dla życia na Ziemi - wyjaśnia znaczenie magnetosfery - wyjaśnia przyczyny powstawania zorzy polarnej - omawia bilans promieniowania Ziemi - omawia wpływ zachmurzenia na temperaturę powietrza - omawia zmiany wartości ciśnienia i zawartości ozonu w profilu pionowym atmosfery - wykazuje związek między strefami termicznymi a strefami 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje i podaje przykłady oddziaływania promieniowania kosmicznego na środowisko geograficzne Ziemi - wyjaśnia, w jaki sposób aerozole znajdujące się w atmosferze wpływają na wielkość promieniowania bezpośredniego i rozproszonego - opisuje przykłady wpływu temperatury powietrza na życie i działalność człowieka
--	---	--	--	---	--

		<ul style="list-style-type: none"> - porównuje rozkład temperatury powietrza w poszczególnych porach roku na półkuli północnej i południowej - wyjaśnia wpływ rzeźby terenu na nasłonecznienie i temperaturę powietrza - charakteryzuje na podstawie mapy roczne amplitudy temperatury powietrza na Ziemi - oblicza średnią roczną i roczną amplitudę temperatury powietrza - wykazuje przyczyny zróżnicowania średniej rocznej temperatury powietrza na Ziemi - wykazuje zależność ciśnienia atmosferycznego od temperatury powietrza - omawia krążenie powietrza w ośrodkach barycznych na półkuli północnej i 	<p>oświetlenia Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na podstawie mapy przyczyny nierównomiernego rozkładu temperatury powietrza na Ziemi - oblicza temperaturę powietrza na różnych wysokościach na podstawie gradientu termicznego - omawia przyczyny ruchu powietrza atmosferycznego - omawia na podstawie mapy rozmieszczenie stałych oraz sezonowych wyżów i niżów atmosferycznych na Ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> - dostrzega znaczenie ruchu powietrza atmosferycznego dla działalności gospodarczej człowieka - wyjaśnia na przykładach znaczenie pasatów i monsunów dla przebiegu pogody i działalności gospodarczej człowieka - wyjaśnia wpływ wiatrów lokalnych na środowisko geograficzne - wyjaśnia powstawanie cienia opadowego i podaje przykłady jego występowania - przewiduje nadejście frontu atmosferycznego na podstawie obserwacji zjawisk meteorologicznych - wykazuje na przykładach wpływ pogody na życie i działalność gospodarczą człowieka
--	--	---	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie obszary występowania wiatrów lokalnych - przedstawia miary wilgotności powietrza - opisuje proces kondensacji pary wodnej - wyjaśnia proces resublimacji - opisuje typy genetyczne opadów atmosferycznych - wymienia obszary o najmniejszych i największych rocznych sumach opadów i wskazuje je na mapie - wymienia kryteria podziału i podaje cechy mas powietrza - omawia rozmieszczenie mas powietrza i frontów atmosferycznych na kuli ziemskiej oraz wskazuje je na mapie - odróżnia na podstawie schematu 	<p>południowej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy pasatów - podaje przyczyny cykliczności zmian cyrkulacji monsunowej - wymienia cechy wiatrów lokalnych - wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru fenowego, górskiego, dolinnego i bory - podaje lokalne nazwy wiatru fenowego - wyjaśnia mechanizm powstawania chmur oraz opadów i osadów atmosferycznych - wyjaśnia różnicę między mgłą radiacyjną a mgłą adwekcyjną - rozróżnia typy genetyczne chmur - wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozkładu opadów 	<p>powietrza</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia mechanizm powstawania pasatów jako skutek cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej - wyjaśnia genezę wiatrów lokalnych: bryzy, fenu, bory, wiatru górskiego i dolinnego - wyjaśnia etapy powstawania opadu atmosferycznego - podaje i omawia różnice między poszczególnymi typami genetycznymi opadów - przewiduje skutki przemieszczania się różnych frontów atmosferycznych - przewiduje pogodę na podstawie danych synoptycznych - przygotowuje krótkoterminową prognozę pogody na podstawie mapy synoptycznej oraz obserwacji i pomiarów 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje związek między działalnością człowieka a klimatem lokalnym (miejscowym) - proponuje działania ograniczające wpływ człowieka na zmiany atmosfery i klimatu - podaje działania podejmowane przez człowieka w celu zmniejszenia ekstremalnych zjawisk i anomalii pogodowych
--	--	--	---	---	---

		<p>front chłodny od ciepłego</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia metody badań meteorologicznych - odczytuje informacje z mapy synoptycznej - charakteryzuje czynniki klimatyczne <p>- odczytuje z klimatogramów wartość temperatury powietrza i opadów</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje różnice między klimatem morskim a klimatem kontynentalnym - omawia na podstawie schematu mechanizm efektu cieplarnianego - analizuje na podstawie wykresu zmiany średniej rocznej temperatury powietrza na świecie - wyjaśnia znaczenie gazów cieplarnianych - klasyfikuje na podstawie tabeli 	<p>atmosferycznych na Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje przebieg zjawisk atmosferycznych w strefie frontu ciepłego i zimnego - opisuje zjawisko okluzji - uzasadnia konieczność prognozowania pogody - dostrzega potrzebę dokonywania pomiarów i obserwacji elementów meteorologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technik do prognozowania pogody - wyjaśnia przyczyny regionalnego zróżnicowania zjawisk pogodowych na Ziemi - analizuje wpływ czynników na procesy klimatotwórcze - rozpoznaje typ klimatu na podstawie jego opisu - porównuje klimatogramy charakterystyczne dla różnych typów 	<p>meteorologicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje typy klimatów na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej - uzasadnia zasięg występowania stref klimatycznych i typów klimatu na Ziemi - opisuje piętrowość klimatyczną w górach - wyjaśnia znaczenie ozonosfery dla życia ludzi na Ziemi - opisuje skutki globalnych zmian klimatu - podaje przykłady skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych - podaje skutki występowania susz 	
--	--	---	--	--	--

| klimatu

		<p>tornado ze względu na poziom ich intensywności</p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje przyczyny występowania susz - wymienia obszary zagrożone pustoszczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia strefowość klimatyczną na Ziemi - wyróżnia klimaty astrefowe i podaje ich przykłady - opisuje cechy klimatów lokalnych (miejska wyspa ciepła) - wyjaśnia przyczyny zmian klimatu na Ziemi - wymienia skutki powstawania dziury ozonowej - wyjaśnia przyczyny powstawania ekstremalnych zjawisk i anomalii pogodowych na Ziemi - omawia budowę cyklonu tropikalnego - wymienia lokalne nazwy cyklonów tropikalnych 		
Hydrosfera	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hydrosfera</i>, <i>mały obieg wody</i>, <i>duży obieg wody</i>, <i>retencja</i> - analizuje dane liczbowe dotyczące zasobów wodnych kuli ziemskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje zasoby wodne w przyrodzie na podstawie wykresu - wymienia elementy składowe cyklu hydrologicznego - omawia fizyczne i chemiczne 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia teorię powstania hydrosfery - wyjaśnia wpływ energii słonecznej i siły ciężkości na obieg wody w przyrodzie - analizuje schemat cyklu hydrologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia cechy cyklu hydrologicznego w różnych warunkach klimatycznych - omawia rolę retencji w cyklu hydrologicznym - przedstawia bilans 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje przyczyny zróżnicowania elementów bilansu wodnego w poszczególnych strefach klimatycznych - wykazuje znaczenie wody dla

<ul style="list-style-type: none"> - wymienia składniki bilansu wodnego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>morze, zlewisko mórz, zatoka, cieśnina</i> - wymienia zasoby wodne wszechoceanu - przedstawia podział wszechoceanu na mapie świata - wymienia rodzaje ruchów wody morskiej - wymienia rodzaje prądów morskich i podaje ich przykłady - wskazuje na mapie obszary występowania tsunami - wymienia rodzaje pływów morskich - wymienia obszary o największych pływach - podaje rozmiary przyptywów w otwartych oceanach i zatokach morskich - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>system rzeczny, dorzecze, dział wodny</i> 	<p>właściwości wody</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje na podstawie mapy regionalne zróżnicowanie bilansu wodnego - wymienia typy mórz i wskazuje ich przykłady na mapie - opisuje na podstawie schematu skład chemiczny wody morskiej - omawia na podstawie mapy zasolenie powierzchniowej warstwy wód oceanicznych - wymienia źródła energii powodujące ruch wód morskich - wyjaśnia przyczyny powstawania prądów morskich - opisuje na podstawie mapy rozkład prądów morskich na świecie - omawia przyczyny falowania wód morskich - wymienia przyczyny i skutki pływów morskich 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania zasolenia wody morskiej - opisuje zróżnicowanie termiki przypowierzchniowych wód oceanicznych - objaśnia wpływ prądów morskich na warunki klimatyczne - objaśnia mechanizm powstawania falowania wiatrowego - wymienia przyczyny powstawania sejszy - omawia na podstawie schematu mechanizm powstawania sejszy - analizuje związki między warunkami klimatycznymi a występowaniem rzek na Ziemi - opisuje na podstawie mapy rozmieszczenie wód powierzchniowych na Ziemi - opisuje cechy ustrojów rzecznych 	<p>wodny i jego zróżnicowanie w poszczególnych strefach klimatycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje pionowy rozkład temperatury i zasolenia wybranych mórz - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości wody morskiej - objaśnia mechanizm powstawania i układu powierzchniowych prądów morskich - omawia mechanizm powstania i skutki tsunami - podaje przykłady niszczącej działalności fal morskich – sztormowych i tsunami - podaje przyczyny i skutki zjawiska El Niño - objaśnia mechanizm powstawania upwellingu i downwellingu - wyjaśnia przyczyny i skutki powodzi - wyjaśnia krajobrazowe i gospodarcze funkcje rzek 	<p>funkcjonowania systemu przyrodniczego Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność ochrony wód morskich - ocenia wpływ człowieka na ekosystemy mórz i oceanów - wskazuje możliwości gospodarczego wykorzystania oceanów - charakteryzuje wpływ poszczególnych ruchów wody morskiej na warunki klimatyczne i gospodarkę - przedstawia wpływ upwellingu i downwellingu na środowisko życia wybrzeży - opisuje na przykładach następstwa nieracjonalnej gospodarki wodnej w wybranych regionach - analizuje związki między warunkami
---	--	---	--	---

<ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje rzek - wskazuje na mapie wybrane rzeki świata - wskazuje na mapie świata obszary bezodpływowe oraz pozbawione rzek - wyjaśnia znaczenie terminu <i>ustrój rzeczny (reżim)</i> - wymienia rodzaje ustrojów rzecznych - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>jeziorno, misa jeziorna</i> - wymienia kryteria klasyfikacji jezior - wymienia najgłębsze i największe jeziora na świecie oraz wskazuje je na mapie - wskazuje na mapie główne typy jezior - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lodowiec górski, firn, pole firnowe, granica wiecznego śniegu, jezior lodowcowy, wieloletnia zmarzlina</i> - wymienia typy 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje na podstawie schematu system rzeczny wraz z dorzeczem - odróżnia rzekę stałą od rzeki okresowej i epizodycznej - wymienia czynniki wpływające na poziom wody w rzece - wyjaśnia różnicę między wezbraniem a powodzią - wymienia rodzaje zasilania rzek - opisuje ustroje złożone i podaje przykłady rzek o tych ustrojach - wymienia czynniki warunkujące powstawanie jezior - klasyfikuje jeziora wg pochodzenia masy jeziornej i żyzności oraz wskazuje je na mapie - wymienia funkcje sztucznych zbiorników - wymienia czynniki warunkujące powstawanie 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje cechy ustrojów rzecznych - klasyfikuje rzeki do odpowiedniego typu ustroju na podstawie wielkości przepływów - charakteryzuje typy genetyczne jezior oraz wskazuje ich przykłady na mapie - opisuje etapy zarastania jezior (sukcesji) - opisuje warunki powstawania i występowania bagien i torfowisk - wyjaśnia przyczyny występowania granicy wiecznego śniegu na różnej wysokości - charakteryzuje wybrane typy lodowców górskich - opisuje ruch lodu lodowcowego - analizuje uwarunkowania rozwoju pokryw lodowych na Ziemi - opisuje cechy łądolodu 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje wykresy stanów wód i przepływów wybranych rzek - podaje przyczyny najwyższych przepływów wybranych rzek - analizuje związki między warunkami klimatycznymi a występowaniem jezior na Ziemi - czyta plany batymetryczne wybranych jezior - klasyfikuje typy lodowców górskich ze względu na wielkość i warunki orograficzne ich powstawania - wskazuje na mapach zasięg obszarów współcześnie zlodzonych i ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu tych obszarów - omawia proces powstawania bariery lodowej i góry lodowej 	<ul style="list-style-type: none"> klimatycznymi a typami ustrojów rzecznych - ocenia wpływ różnych czynników na reżim rzeczny - wyjaśnia krajobrazowe i gospodarcze funkcje jezior - ocenia wpływ zmian klimatycznych na zmiany zasięgu obszarów współcześnie zlodzonych - wyjaśnia wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka i zagospodarowanie obszarów - wykazuje znaczenie wód podziemnych w życiu i gospodarce człowieka
--	--	---	---	---

<p>lodowców górskich - wskazuje na mapie przykłady obszarów występowania lodowców górskich - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ładolód, wieloletnia zmarzlina, pak lodowy, soliflukcja</i> - wskazuje na mapie świata obszary występowania ładolodów - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>warstwa wodonośna, zwierciadło wód podziemnych, strefa aeracji, strefa saturacji, infiltracja</i> - klasyfikuje wody podziemne według różnych kryteriów - wymienia na podstawie schematu poszczególne poziomy wód podziemnych - wymienia kryteria podziału źródeł</p>	<p>lodowców górskich - omawia na podstawie schematu przebieg granicy wiecznego śniegu na kuli ziemskiej na różnych szerokościach geograficznych - omawia na podstawie schematu budowę lodowca górskiego - omawia warunki powstawania ładolodów - wymienia obszary występowania wieloletniej zmarzliny - opisuje powstawanie barier lodowych - wyjaśnia zjawisko cielenia się lodowca - opisuje poszczególne poziomy wód podziemnych - wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie wód artezyjskich i subartezyjskich - wskazuje na mapie obszary występowania wód artezyjskich i</p>	<p>antarktycznego i ładolodu grenlandzkiego - omawia warunki powstawania wieloletniej zmarzliny - wyjaśnia pochodzenie wód podziemnych - wykazuje zależność cech wód podziemnych od budowy geologicznej - omawia warunki powstawania gejzerów</p>	<p>- analizuje przekrój przez strefę wieloletniej zmarzliny - wskazuje na mapie świata obszary występowania wieloletniej zmarzliny - wyjaśnia warunki powstania wybranych typów źródeł - omawia zastosowanie wód artezyjskich w gospodarce - wymienia przykłady zastosowań źródeł mineralnych (cieplic) w lecznictwie</p>
---	--	---	---

		subartezyjskich, wód termalnych i gejzerów - wymienia rodzaje źródeł			
Wnętrze Ziemi. Procesy endogeniczne	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>litosfera, astenosfera</i> - wymienia główne pierwiastki i minerały budujące skorupę ziemską - wymienia warstwy wnętrza Ziemi - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>minerał, skała, magma, metamorfizm, konkrecja</i> - wymienia główne minerały skałotwórcze podaje różnice między minerałem a skałą rozpoznaje najpospolitsze skały występujące na Ziemi - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>geologia historyczna, skamieniałość przewodnia, wiek</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje zmiany temperatury, ciśnienia i gęstości wraz ze wzrostem głębokości - opisuje na podstawie schematu budowę wnętrza Ziemi - wyróżnia powierzchnie nieciągłości -wymienia cechy różniące minerały -opisuje skały o różnej genezie i podaje ich przykłady -wymienia przykłady minerałów i skał będących surowcami mineralnymi -wymienia na podstawie schematu formy skupienia złóż mineralnych -wymienia obszary występowania skał magmowych, osadowych i metamorficznych 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje wybrane metody badań wnętrza Ziemi - wymienia przykłady zróżnicowania wielkości stopnia geotermicznego na Ziemi - wskazuje różnicę między budową skorupy kontynentalnej a budową skorupy oceanicznej - opisuje warunki powstawania minerałów - opisuje właściwości wybranych skał - charakteryzuje typy złóż - charakteryzuje rodzaje surowców mineralnych ze względu na pochodzenie - opisuje metody określania wieku 	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza temperaturę wnętrza Ziemi, znając stopień geotermiczny - opisuje właściwości fizyczne wnętrza Ziemi - opisuje skład mineralogiczny skorupy ziemskiej - przedstawia gospodarcze wykorzystanie skał i minerałów na konkretnych przykładach - wyjaśnia zasady odtwarzania i określania chronologii dziejów Ziemi - wyjaśnia, na czym polega zasada aktualizmu geologicznego - przedstawia na podstawie profilu geologicznego historię geologiczną regionu 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje współczesny rozwój poglądów na budowę wnętrza Ziemi - ocenia zmiany środowiska przyrodniczego związane z eksploatacją surowców mineralnych - wyjaśnia, dlaczego metodę radiowęglową stosuje się do datowania młodych utworów - opisuje hipotezy tłumaczące przyczyny wielkiego wymierania świata organicznego pod koniec mezozoiku - wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery a rozmieszczeniem pasm górskich oraz grzbietów śródoceanicznych - wykazuje różnicę w procesach powstawania

<p>względny, wiek bezwzględny</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia nauki geologii historycznej - wymienia przykłady skamieniałości przewodnich - odczytuje z tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia w dziejach Ziemi - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tektonika, strefa spredingu strefa subdukcji, prądy konwekcyjne</i> - rozróżnia na schemacie strefy spredingu i subdukcji - wskazuje na mapie świata przebieg granic płyt litosfery - wyjaśnia znaczenie terminu <i>procesy endogeniczne</i> - wymienia przejawy procesów endogenicznych - wymienia nazwy najważniejszych orogenez w dziejach 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cele badań geologii historycznej - odróżnia wiek względny od wieku bezwzględnego - wymienia główne jednostki podziału dziejów Ziemi - rozpoznaje okres geologiczny na podstawie opisu - opisuje zmiany klimatu w dziejach Ziemi na podstawie tabeli - wymienia założenia teorii dryfu kontynentów A. Wegenera - przedstawia założenia teorii tektoniki płyt litosfery - wymienia i wskazuje na mapie tektonicznej płyty litosfery i grzbiety śródoceaniczne - wymienia obszary fałdowań kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz 	<p>względnego i bezwzględnego</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje tabelę stratygraficzną - wymienia eony, ery, okresy i epoki w dziejach Ziemi - porównuje długość trwania poszczególnych er - wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie skamieniałości - omawia rozwój fauny i flory w dziejach Ziemi - rozpoznaje okres geologiczny na podstawie skamieniałości przewodnich - omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej Ziemi - wyjaśnia przyczyny wzajemnego przemieszczania się płyt litosfery i określa kierunek ich ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje zmiany położenia kontynentów w dziejach Ziemi - opisuje na podstawie mapy maksymalne zasięgi plejstoceńskich pokryw lodowych na Ziemi - wymienia dowody dryfu kontynentów - wyjaśnia mechanizm działania prądów konwekcyjnych - omawia na podstawie schematu etapy rozwoju ryftu - omawia zależność między wiekiem orogenezy a wysokością gór - opisuje na podstawie schematu powstawanie podstawowych struktur tektonicznych (intruzji, deformacji ciągłych i nieciągłych) - wykazuje zależność między budową wulkanu a przebiegiem jego erupcji - opisuje negatywne i pozytywne skutki 	<p>gór, np. Himalajów i Andów</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje etapy powstawania gór fałdowych i zrębowych - wykazuje związek występowania zjawisk wulkanicznych z przebiegiem granic płyt litosfery - podaje przykłady wykorzystania energii wnętrza Ziemi w gospodarce - wymienia sposoby ochrony przed skutkami trzęsień ziemi - ocenia warunki życia i działalności człowieka na obszarach aktywnych sejsmicznie - omawia znaczenie gospodarcze ruchów epejrogenicznych i izostatycznych - wykazuje na przykładach zależność wielkich form rzeźby od budowy skorupy ziemskiej - omawia wpływ procesów
--	--	--	--	---

<p>Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>deformacja tektoniczna, uskoki, zrzęby</i> - wymienia typy genetyczne gór - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plutonizm, wulkanizm</i> - wymienia na podstawie schematu typy intruzji magmatycznych - wskazuje na mapie największe wulkany na świecie - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>trzęsienie ziemi, sejsmograf</i> - wymienia rodzaje trzęsień ziemi - wymienia skały opisujące trzęsienia ziemi - wskazuje na mapie obszary występowania trzęsień ziemi - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transgresja morza, regresja morza, ruchy talasogeniczne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje je na mapie - porównuje na podstawie fotografii cechy gór powstałych w orogenezie kaledońskiej i alpejskiej - wymienia elementy fałdu i uskoku - charakteryzuje na podstawie schematu typy genetyczne gór - podaje przykłady gór fałdowych, zrzębowych i wulkanicznych - charakteryzuje przebieg i występowanie zjawisk plutonicznych - wyjaśnia przyczyny zjawisk wulkanicznych - wymienia na podstawie schematu elementy wulkanu - wymienia produkty erupcji wulkanicznych - podaje przykłady obszarów wulkanicznych na świecie - omawia schemat rozchodzenia się fal 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia budowę strefy spredingu i strefy subdukcji oraz wymienia procesy w nich zachodzące - wskazuje na mapie strefy ryftowe oraz strefy subdukcji i kolizji płyt litosfery - wymienia przykłady zbieżnych i rozbieżnych granic płyt litosfery - analizuje na podstawie mapy tematycznej budowę podstawowych struktur tektonicznych - wyjaśnia proces powstawania gór - podaje różnice między górami fałdowymi a górami zrzębowymi - wskazuje na mapie obszary występowania różnych typów gór - podaje skutki procesów plutonicznych - charakteryzuje przebieg zjawisk 	<p>zjawisk wulkanicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje katastrofy wywołane wybuchami wulkanów - wykazuje zależność między ruchami płyt litosfery i trzęsieniami Ziemi - opisuje katastrofy wywołane trzęsieniami ziemi - omawia na podstawie mapy ruchy izostatyczne na Półwyspie Skandynawskim - opisuje skutki procesów epejrogenicznych i izostatycznych - kreśli krzywą hipsograficzną wybranego obszaru - wyjaśnia przyczyny powstawania rowów oceanicznych - oblicza największą deniwelację na Ziemi 	<p>endogenicznych na budowę geologiczną i ukształtowanie powierzchni Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - kreśli krzywą batymetryczną
--	--	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie przykłady obszarów objętych ruchami obniżającymi i ruchami wznoszącymi - rozróżnia formy ukształtowania pionowego i poziomego łądów - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>depresja</i>, <i>kryptodepresja</i> - wskazuje na mapie hipsometrycznej niziny, wyżyny i wybrane pasma górskie oraz depresje - wyróżnia formy dna oceanicznego - odróżnia szelfy od stoków kontynentalnych 	<ul style="list-style-type: none"> sejsmicznych - odróżnia hipocentrum od epicentrum - dokonuje podziału trzęsień ziemi ze względu na genezę - wskazuje na mapie obszary sejsmiczne, pensejsmiczne i asejsmiczne - podaje podobieństwa i różnice między ruchami epejrogenicznymi a izostatycznymi - wymienia i wskazuje na mapie świata obszary poddawane współcześnie ruchom epejrogenicznym i izostatycznym - charakteryzuje i podaje przykłady wielkich form ukształtowania powierzchni Ziemi - porównuje na podstawie danych statystycznych ukształtowanie powierzchni 	<ul style="list-style-type: none"> wulkanicznych - klasyfikuje typy wulkanów według różnych kryteriów - wyjaśnia przyczyny trzęsień ziemi - wyjaśnia przyczyny rozmieszczenia stref sejsmicznych na Ziemi - wskazuje na mapie obszary występowania podstawowych typów trzęsień ziemi - opisuje przyczyny procesów epejrogenicznych i izostatycznych - podaje dowody na istnienie ruchów epejrogenicznych - opisuje ukształtowanie powierzchni Ziemi jako efekt oddziaływania procesów endogenicznych - wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania den morskich i 		
--	---	--	---	--	--

		kontynentów - charakteryzuje wielkie formy dna oceanicznego - porównuje na podstawie danych statystycznych ukształtowanie głębokościowe oceanów	oceanicznych - wskazuje na mapie rowy oceaniczne - analizuje przekrój geologiczny		
Procesy egzogeniczne	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wietrzenie, zwietrzelina</i> - wymienia i rozróżnia rodzaje wietrzenia - wymienia produkty wietrzenia - wymienia rodzaje wietrzenia fizycznego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>denudacja, ruchy masowe, erozja</i> - wymienia podstawowe rodzaje ruchów masowych - podaje różnicę między odpadaniem a obrywaniem, osuwaniem a spłyzywaniem - wymienia skały rozpuszczalne przez 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje procesy egzogeniczne kształtujące powierzchnię Ziemi - opisuje typy wietrzenia - opisuje etapy wietrzenia mrozowego - podaje przykłady skał podlegających intensywnemu wietrzeniu chemicznemu - wskazuje na mapie obszary, na których zachodzą intensywne procesy wietrzenia - wymienia przyczyny powstawania ruchów masowych - omawia na podstawie schematów rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje czynniki odpowiedzialne za przebieg wietrzenia chemicznego i biologicznego - omawia przebieg procesu wietrzenia - charakteryzuje produkty i formy powstałe w wyniku wietrzenia fizycznego - wskazuje dominujący typ wietrzenia w określonej strefie klimatycznej - wykazuje wpływ budowy geologicznej danego obszaru na grawitacyjne ruchy masowe - wyjaśnia przyczyny powstawania spływów 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zależność między klimatem a typem wietrzenia - podaje przykłady form powstałych wskutek wietrzenia - opisuje skutki procesów wietrzenia - podaje konsekwencje ruchów masowych - wykazuje na przykładach zależność ruchów masowych od rzeźby terenu, klimatu i warunków wodnych - charakteryzuje wpływ procesów krasowych na rzeźbę obszarów zbudowanych ze skał węglanowych - opisuje przebieg oraz 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie wietrzenia jako procesu przygotowującego do przekształcenia rzeźby powierzchni Ziemi - wykazuje wpływ działalności człowieka na intensywność ruchów masowych - opisuje zagrożenia występujące w jaskiniach wywołane działalnością człowieka - wskazuje możliwości zagospodarowania teras zalewowych i nadzalewowych - opisuje przebieg erozyjnej i akumulacyjnej działalności lodowców i wymienia formy

<p>wodę</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminu <i>krasowienie</i> - wymienia formy krasu powierzchniowego i podziemnego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>erozja wgłębna, erozja wsteczna, erozja boczna, akumulacja</i> - czynniki wpływające na tempo erozji rzecznej - wymienia rodzaje erozji rzecznej - wymienia elementy doliny rzecznej - podaje przykłady rzek o różnych typach ujść - wymienia podstawowe formy powstałe w wyniku działalności lodowca górskiego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>egzaracja, muton, dolina U-kształtna, cyrk lodowcowy, detrakcja,</i> 	<p>ruchów masowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - odróżnia formy krasu powierzchniowego i podziemnego - wymienia i rozpoznaje formy szaty naciekowej w jaskini - wskazuje na mapie świata i Europy obszary krasowe - porównuje cechy rzeki w biegu górnym, środkowym i dolnym - wymienia przykłady form powstałych w wyniku erozji i akumulacji - opisuje na podstawie schematu elementy doliny rzecznej - odróżnia terasę zalewową od nadzalewowej - wymienia rodzaje ujść rzecznych i wskazuje ich przykłady na mapie - omawia na podstawie schematów fazy rozwoju meandrów i starorzeczy - wyjaśnia proces powstawania delty - wyróżnia rodzaje 	<p>ślotnych i ziemnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje czynniki, które wpływają na przebieg zjawisk krasowych - wymienia etapy rozwoju form krasu powierzchniowego - odróżnia wywierzyisko od ponoru - wyjaśnia proces powstawania jaskiń - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania procesów rzeźbotwórczych na poszczególnych odcinkach rzeki - wyjaśnia na podstawie schematu proces erozji wstecznej - wyjaśnia, w jakich warunkach zachodzi erozja wąwozowa - opisuje przebieg 	<p>efekty erozyjnej i akumulacyjnej działalności wód płynących</p> <ul style="list-style-type: none"> - oblicza przeciętny spadek rzeki - opisuje na podstawie schematu powstawanie teras rzecznych - opisuje rzeźbotwórczą działalność wód opadowych (erozja wąwozowa) - opisuje skutki działalności lodowców górskich - opisuje skutki działalności lądolodów - odróżnia skutki działalności lądolodów od skutków działalności lodowców górskich - opisuje przebieg oraz efekty erozji i akumulacji eolicznej - wyjaśnia związek między lessami występującymi w Europie a plejstocenijskimi lądolodami - wymienia zagrożenia dla działalności 	<p>powstałe w jej wyniku</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Ziemi - podaje przykłady skutków oddziaływania wody morskiej w strefie wybrzeża - opisuje rolę wybrzeży w gospodarce działalności człowieka
--	---	--	--	--

rzeźbotwórczej
działalności lodowców
dokonuje podziału

człowieka
spowodowane deflacją
oraz niszczeniem skał

<p><i>detersja, dolina zawieszona, wygłady lodowcowe, kem, oz, drumlin</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje moren - podaje przykłady lodowców górskich na świecie - wymienia podstawowe formy powstałe w wyniku działalności lądolodu - wskazuje na mapie przykładowe obszary o rzeźbie młodoglacjalnej - wyjaśnia, na czym polega erozja eoliczna - wymienia formy powstałe w wyniku niszczącej i budującej działalności wiatru - wymienia rodzaje pustyń i wskazuje ich przykłady na mapie - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>abrazja, platforma abrazyjna, niska abrazyjna</i> - wymienia czynniki wpływające na 	<p>form rzeźby polodowcowej na formy erozyjne i akumulacyjne</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia formy powstałe w wyniku działalności lodowców górskich - wyjaśnia powstawanie różnych typów moren - rozróżnia formy powstałe w wyniku działalności lądolodów - wymienia formy fluwioglacjalne - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności wód polodowcowych - wymienia czynniki wpływające na siłę transportową wiatru - charakteryzuje niszczącą i budującą działalność wiatru - omawia budowę wydmy parabolicznej i barchanu - charakteryzuje typy pustyń i wskazuje ich rozmieszczenie 	<p>niszczącej działalności lodowca górskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje na podstawie schematu powstawanie doliny U-kształtnej - odróżnia rzeźbę staroglacjalną od młodoglacjalnej - wyjaśnia na podstawie schematu powstawanie sandrów i pradolin - opisuje na podstawie schematu proces powstawania kemów - opisuje warunki sprzyjające rzeźbotwórczej działalności wiatru - wykazuje zależność kształtu wydm od klimatu - opisuje proces powstawania grzybów skalnych - opisuje powstawanie pokryw lessowych i wymienia nazwy obszarów, na których one występują - wyjaśnia na podstawie schematu 	<p>przez piasek niesiony wiatrem</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje przebieg oraz efekty niszczącej i budującej działalności morza - porównuje rzeźbotwórczą działalność morza na wybrzeżu wysokim i płaskim - charakteryzuje wybrzeża powstałe przy udziale organizmów żywych - podaje przykłady zagrożeń dla rozwoju raf koralowych na świecie
--	---	--	--

	<p>intensywność niszczącej działalności morza</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia na podstawie mapy podstawowe typy wybrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przykłady niszczącej i budującej działalności fal i prądów morskich - wymienia elementy klifu - rozpoznaje podstawowe typy wybrzeży na mapie i fotografii - opisuje typy genetyczne wybrzeży 	<p>proces powstawania klifu</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia proces powstawania mierzei - opisuje powstawanie atolu - porównuje typy wybrzeży 		
<p>Gleby. Biosfera</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, proces glebotwórczy, poziom glebowy, profil glebowy</i> - wymienia czynniki rozwoju gleb - wymienia na podstawie schematu poziomy glebowe - wymienia podstawowe typy gleb - rozróżnia gleby strefowe i astrefowe - podaje nazwy formacji roślinnych na świecie - wymienia czynniki wpływające na zróżnicowanie szaty 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje procesy glebotwórcze - charakteryzuje na podstawie schematów profili glebowych najważniejsze poziomy glebowe - podaje różnice między żyznością a urodzajnością - wymienia przykłady gleb o różnym odczynie pH - omawia cechy gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych - opisuje rozmieszczenie głównych typów gleb 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia czynniki glebotwórcze z uwzględnieniem czynników abiotycznych i biotycznych - rozróżnia główne procesy glebotwórcze - opisuje cechy poszczególnych poziomów profilu glebowego - opisuje kompleksy rolniczej przydatności gleb - omawia genezę wybranych typów gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ procesu glebotwórczego na żyzność gleb - podaje przykłady negatywnego oddziaływania człowieka na urodzajność gleb - ocenia przydatność rolniczą gleb strefowych, astrefowych i pozastrefowych - rozpoznaje typy gleb na podstawie opisu i schematu profilu glebowego - podaje przykłady przystosowania się 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje ciąg zależności występujących między procesami glebotwórczymi, poziomem glebowym, profilem glebowym a typem gleb - wykazuje wpływ czynników antropogenicznych na degradację gleb - porównuje i opisuje formacje roślinne na różnych kontynentach oraz w określonej części świata - wykazuje związek pomiędzy cechami roślinności

<p>roślinnej na Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia dominujące gatunki roślin w każdej ze stref roślinnych - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>fauna</i>, <i>endemit</i> - wymienia i wskazuje na mapie krainy i królestwa zoogeograficzne - wymienia charakterystyczne zwierzęta żyjące w poszczególnych krainach zoogeograficznych - wymienia czynniki przyrodnicze i antropogeniczne wpływające na kształtowanie się krajobrazu na Ziemi - wymienia strefy krajobrazowe na Ziemi i wskazuje je na mapie - wymienia sfery Ziemi i wskazuje po jednym przykładzie oddziaływań pomiędzy wybranymi sferami 	<p>na podstawie mapy</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje wybrane profile glebowe - charakteryzuje poszczególne formacje roślinne na Ziemi - wskazuje na mapie zasięg występowania głównych stref roślinnych - wyróżnia krainy i królestwa zoogeograficzne - charakteryzuje wybrane krainy zoogeograficzne - wymienia strefy życia w wodach oraz charakteryzuje jedną z nich - opisuje komponenty środowiska przyrodniczego w strefie krajobrazowej - wymienia wybrane parki narodowe w poszczególnych strefach krajobrazowych i wskazuje je na mapie - wymienia przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> - przyporządkowuje gleby strefowe do stref klimatycznych i roślinnych - przyporządkowuje gleby strefowe do skał podłoża i warunków wodnych - wyjaśnia związek między strefami klimatu a formacjami roślinnymi - opisuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia stref roślinnych na Ziemi - charakteryzuje piętrowość roślinną obszarów górskich na Ziemi - wyjaśnia geograficzne przyczyny zróżnicowania świata zwierzęcego - wymienia bariery ograniczające rozprzestrzenianie się zwierząt na Ziemi - przyporządkowuje typowe gatunki fauny do poszczególnych 	<p>roślin do warunków środowiska przyrodniczego</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia piętra klimatyczno-roślinne na przykładach wybranych gór położonych na różnych szerokościach geograficznych - wyjaśnia zróżnicowanie zbiorowisk roślinnych na świecie - podaje przykłady przystosowania się zwierząt do warunków środowiska przyrodniczego - opisuje i ocenia warunki życia w poszczególnych strefach mórz i oceanów - charakteryzuje faunę w strefach mórz i oceanów - podaje przykłady oddziaływania komponentów środowiska 	<p>a warunkami danego środowiska</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje na przykładach zależność świata zwierzęcego od budowy geologicznej, klimatu, warunków wodnych i gleby - wyjaśnia przyczyny występowania endemitów na Ziemi - wyjaśnia zależność między środowiskiem przyrodniczym a życiem człowieka - charakteryzuje wybrane środowisko strefowe lub astrefowe - ocenia na przykładach wpływ różnych typów klimatu na litosferę - wykazuje związek sieci hydrograficznej danego obszaru z budową geologiczną - analizuje związki między litosferą a czynnikami klimatotwórczymi
--	---	---	---	--

	<p>- podaje przykłady sfer Ziemi kształtowanych przez procesy endogeniczne</p>	<p>oddziaływania i wpływu ruchów Ziemi na hydrosferę</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia powstawanie wiatrołomów w wyniku czynników atmosferycznych - omawia wpływ organizmów żywych na hydrosferę - omawia i podaje przykłady wpływu obszarów leśnych na klimat lokalny - opisuje na przykładach wpływ litosfery na procesy glebotwórcze - podaje przykłady wpływu rodzaju podłoża na rzeźbę terenu 	<p>krain zoogeograficznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje cechy środowiska przyrodniczego i formy gospodarowania w poszczególnych strefach - omawia krajobrazowych na Ziemi - omawia efekty działania siły odśrodkowej Ziemi i jej wpływ na litosferę - wyjaśnia wpływ ruchów endogenicznych na zmiany linii brzegowej mórz i jezior oraz zmiany biegu rzeki - omawia czynniki warunkujące strefowość klimatyczno-roślinno-glebową - omawia wpływ biosfery i pedosfery na rozwój procesów stokowych 	<p>przyrodniczego na człowieka w poszczególnych strefach krajobrazowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje na podstawie map tematycznych strefowe i astrefowe zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Ziemi - wykazuje wpływ oddziaływania ciał niebieskich na poszczególne sfery Ziemi - ocenia skutki działania atmosfery na rzeźbę terenu - wyjaśnia zależność występowania lodowców od warunków klimatycznych i ukształtowania powierzchni - podaje przykłady wpływu wielkości opadów atmosferycznych na reżim rzek oraz tempo 	
--	--	---	---	--	--

				denudacji	
Warsztaty terenowe	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowuje materiał niezbędny do pomiarów przepływu ciekłu wodnego - ustala miejsce startu i mety odcinka pomiarowego - powtarza pomiar czasu, np. pięciokrotnie - opisuje miejsce odkrywki pod względem użytkowania terenu - wyznacza kierunki świata w terenie - posługuje się busolą lub kompasem 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisuje dane pomiarowe w tabeli - oblicza średni czas pokonania odcinka pomiarowego przez pływak - opisuje miejsce odkrywki z wykorzystaniem GPS, podając współrzędne geograficzne, wysokość n.p.m, a także ekspozycję odsłonięcia - wyznacza azymut w terenie - dokonuje pomiaru wysokości Słońca nad horyzontem, wykorzystując gnomon - posługuje się tablicami matematyczno-fizycznymi 	<ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiarów szerokości potoku, a następnie głębokości ciekłu z wykorzystaniem taśmy mierniczej - opisuje profil glebowy z uwzględnieniem liczby poziomów glebowych - nazywa poziomy glebowe (np. 0, A ,B), podaje barwę, określa miąższość poszczególnych warstw oraz głębokość występowania wykonuje zadania z kart pracy - wykonuje dokumentację fotograficzną - posługuje się mapą topograficzną 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje przekrój mokry potoku w skali 1:10 na papierze milimetrowym - rysuje profil dna potoku - oblicza prędkość wody w nurcie w m/s, uwzględniając długość odcinka i czas przepływu pływaka - wykonuje za pomocą kwasomierza glebowego pomiary pH gleby i ustala jej odczyn - określa rodzaj gleby na podstawie obserwacji i pomocy dydaktycznych - opisuje elementy ukształtowania powierzchni, roślinność, obiekty hydrologiczne i antropogeniczne 	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza powierzchnię przekroju mokrego - oblicza przepływ ciekłu wodnego w m³/s, uwzględniając prędkość wody w nurcie i powierzchni przekroju mokrego - przeprowadza obserwację i analizę więcej niż jednego typu gleby - porównuje profile glebowe i ustala poprawność przygotowanych opisów - przygotowuje na podstawie zebranych materiałów prezentację multimedialną dotyczącą wpływu działalności człowieka na krajobraz najbliższej okolicy
Przemiany polityczne i gospodarcze świata	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>morskie wody wewnętrzne, wody terytorialne, wyłączna strefa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki wpływające na zmianę liczby państw na świecie - wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje zmiany liczby państw w Europie i na świecie - przedstawia podział terytorialny mórz i 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego Antarktyda zgodnie z postanowieniami międzynarodowymi stanowi obszar 	<ul style="list-style-type: none"> - prognozuje zmiany liczby państw na podstawie wiedzy o problemach współczesnego świata

	<p><i>ekonomiczna</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia najczęstsze kryteria przyjmowane podczas formułowania definicji państwa - wymienia kryteria podziału ustrojów politycznych państw świata - wymienia państwa mające dwie stolice i wskazuje je na mapie - wymienia okresy w historii powszechnej, które wpłynęły na obecny układ państw na mapie politycznej świata - wymienia państwa powstałe w Europie po 1989 r. - wymienia główne mierniki i wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego - wymienia przykłady państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego 	<p>świata przykłady krajów, których granice nawiązują do warunków przyrodniczych lub zostały wyznaczone w sposób sztuczny</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki wpływające na współczesny podział polityczny świata - odczytuje na mapach aktualny podział polityczny świata - wskazuje przykłady państw będących niegdyś kolonią - podaje przykłady nowo utworzonych państw na świecie - definiuje wybrane ekonomiczne mierniki wzrostu gospodarczego - porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego 	<p>oceanów</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje podział wpływów na Antarktydzie - analizuje kształtowanie się mapy politycznej świata do 1989 r. - analizuje następstwa przemian społeczno-ustrojowych po 1989r. - charakteryzuje HDI - porównuje składowe HDI w wybranych państwach 	<p>międzynarodowy, objęty całkowitym zakazem eksploatacji surowców mineralnych</p> <ul style="list-style-type: none"> - ukazuje na przykładach procesy integracji i dezintegracji w Europie po 1989 r. - opisuje wybrane ustroje polityczne na świecie - opisuje przestrzenne zróżnicowanie wartości PKB i HDI na świecie - omawia podstawowe cechy gospodarcze, demograficzne i społeczne państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - wyjaśnia wpływ rozwoju społeczno-gospodarczego świata na inne elementy przestrzeni geograficznej (<i>Interakcje</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia na wybranych przykładach procesy, w których wyniku powstały nowe państwa pozaeuropejskie - wyjaśnia wpływ kształtowania się podziału politycznego świata na inne elementy przestrzeni geograficznej - uzasadnia potrzebę konstruowania syntetycznych mierników rozwoju społeczno-gospodarczego, np. HDI
Ludność i	- wymienia i wskazuje	- omawia etapy	- analizuje liczbę	- wyjaśnia przyczyny	- prognozuje zmiany

urbanizacja	na mapie świata najludniejsze państwa - podaje różnice w zaludnieniu wg kontynentów - wymienia przykłady państw o wysokim i niskim współczynniku przyrostu naturalnego - wymienia teorie rozwoju społeczeństw - wymienia fazy przejścia demograficznego - wymienia przykłady państw znajdujących się w poszczególnych fazach przejścia demograficznego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna</i> , <i>implozja demograficzna</i> - podaje przykłady społeczeństwa młodego i starego - odczytuje z wykresów średnią długość trwania życia w wybranych krajach świata	zaludniania Ziemi - podaje czynniki wpływające na zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie - oblicza współczynnik przyrostu naturalnego - charakteryzuje etapy rozwoju demograficznego ludności na podstawie wykresu - wymienia fazy przejścia demograficznego, w których następuje eksplozja demograficzna - wymienia przyczyny eksplozji demograficznej oraz implozji demograficznej - wskazuje czynniki kształtujące strukturę wieku ludności - wymienia typy demograficzne społeczeństw - charakteryzuje społeczeństwa	ludności świata i jej zmiany - oblicza tempo zmian liczby ludności na danym obszarze za pomocą wskaźnika dynamiki - analizuje zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie - analizuje model przejścia demograficznego na wybranych przykładach - analizuje fazy przejścia epidemiologicznego na wybranych przykładach - opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach wybranych państw świata - opisuje przestrzenne zróżnicowanie eksplozji demograficznej i	oraz skutki tempa wzrostu liczby ludności w skali globalnej i regionalnej - ukazuje na przykładach konsekwencje wysokiego współczynnika przyrostu naturalnego - wyjaśnia wpływ zmian ludnościowych na środowisko przyrodnicze i inne elementy przestrzeni społeczno-gospodarczej i kulturowej (<i>Interakcje</i>) - analizuje przyczyny i skutki eksplozji demograficznej i implozji demograficznego - omawia problemy społeczno-gospodarcze związane ze starzeniem się społeczeństw wybranych krajów Europy Zachodniej - analizuje i ocenia	liczby ludności świata i poszczególnych kontynentów - ukazuje przyczyny zmian demograficznych i epidemiologicznych w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo - prognozuje zmiany udziału głównych grup wiekowych ludności Unii Europejskiej na podstawie różnorodnych źródeł - wyjaśnia, dlaczego w analizach demograficznych stosuje się wskaźnik gęstości zaludnienia i wskaźnik fizjologicznej gęstości zaludnienia - opisuje problem uchodźstwa na wybranych przykładach - uzasadnia konieczność walki z rasizmem - omawia wpływ podbojów kolonialnych na zróżnicowanie językowe świata
--------------------	---	--	--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>współczynnik feminizacji</i>, <i>współczynnik maskulinizacji</i> - wymienia typy obszarów wg podziału ze względu na aktualny stopień zaludnienia - podaje główne cechy rozmieszczenia ludności na świecie - wymienia obszary o dużej i małej gęstości zaludnienia na świecie - określa gęstość zaludnienia na poszczególnych kontynentach - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja</i>, <i>imigracja</i>, <i>emigracja</i>, <i>reemigracja</i>, <i>saldo migracji</i>, <i>przyrost rzeczywisty</i> - podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie migracji zagranicznych 	<ul style="list-style-type: none"> młode, zastojowe i stare na przykładach wybranych państw świata - omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozmieszczenia ludności na świecie - wskazuje obszary największej i najmniejszej koncentracji ludności na świecie na podstawie mapy tematycznej - przedstawia przyczyny dużej koncentracji ludności na wybranym obszarze - oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia dla wybranych państw - klasyfikuje migracje - wyjaśnia przyczyny migracji - podaje kierunki współczesnych migracji zagranicznych na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> implozji demograficznej - analizuje strukturę wieku i płci ludności na przykładach wybranych państw świata (na podstawie danych statystycznych) - wyjaśnia konsekwencje starzenia się społeczeństwa - oblicza współczynnik feminizacji i współczynnik maskulinizacji - analizuje rozmieszczenie ludności na świecie na podstawie mapy tematycznej - wykazuje wpływ barier osadniczych na rozmieszczenie ludności na świecie - porównuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> zróznicowanie ludności pod względem przeciętnej długości trwania życia, dzietności oraz umieralności niemowląt - ukazuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności na świecie - analizuje wskaźniki gęstości zaludnienia w wybranych państwach - wymienia rodzaje i przyczyny uchodźstwa oraz podaje przykłady tego rodzaju migracji - przedstawia skutki zróznicowania narodowościowego i etnicznego ludności na przykładach - wskazuje konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie - znaczenie czynników 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia wpływ religii na postawy społeczne i gospodarkę państw - omawia zmiany w strukturze zatrudnienia wraz z rozwojem gospodarczym, a także ich konsekwencje na świecie oraz w wybranych krajach - charakteryzuje współczesne formy zatrudnienia - omawia działania państw podejmowane w celu ograniczenia bezrobocia - przedstawia psychospołeczne skutki bezrobocia na podstawie materiałów źródłowych - proponuje globalne i regionalne działania, które można podjąć w celu zwalczania chorób cywilizacyjnych i zakaźnych - przedstawia cechy fizjonomiczne miast typowe dla różnych regionów świata oraz
--	--	---	--	---	---

	<p>na podstawie mapy tematycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia główne i mieszane odmiany ludzkie - wyjaśnia znaczenie terminu <i>rasizm</i> - wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym - wyjaśnia znaczenie terminu <i>religia</i> - wymienia nazwy religii uniwersalnych - wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem religijnym i kulturowym - wymienia kategorie ludności na rynku pracy - wymienia czynniki decydujące o poziomie aktywności zawodowej ludności - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>stopa bezrobocia</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego ludności - opisuje rozmieszczenie odmian ludzkich na świecie na podstawie mapy tematycznej - klasyfikuje języki świata ze szczególnym uwzględnieniem grup językowych rodziny indoeuropejskiej - wymienia najbardziej rozpowszechnione języki świata na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje zróżnicowanie religijne i kulturowe świata - przedstawia strukturę wyznaniową na świecie na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje kręgi kulturowe (cywilizacyjne) na świecie oraz wskazuje ich zasięg na mapie 	<p>gospodarczo</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozmieszczenie ludności na świecie - charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji ludności w różnych państwach - analizuje kierunki współczesnych migracji zewnętrznych i wewnętrznych - podaje pozytywne i negatywne skutki ruchów migracyjnych - charakteryzuje strukturę etniczną i narodowościową ludności świata - wskazuje przyczyny upowszechniania się wybranych języków na świecie - przedstawia konsekwencje zróżnicowania religijnego 	<p>społeczno-kulturowych w rozwoju gospodarczym wybranych regionów świata</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zróżnicowanie struktury zatrudnienia w wybranych państwach i jej związek z poziomem rozwoju państwa - omawia przyczyny zmian zachodzących na rynku pracy w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - analizuje pozytywne i negatywne skutki bezrobocia - opisuje problem pracy dzieci – przyczyny, konsekwencje i obszary występowania - omawia zróżnicowanie dostępu do usług medycznych w 	<p>ich zmiany wraz z rozwojem gospodarczym</p> <ul style="list-style-type: none"> - porównuje problemy mieszkańców wielkich miast w państwach słabo i wysoko rozwiniętych gospodarczo
--	--	--	--	--	--

	<p><i>bezrobocie ukryte</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje bezrobocia - omawia czynniki wpływające na stan zdrowia ludzi na świecie - wyjaśnia przyczyny i skutki występowania chorób na świecie - wymienia typowe choroby w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo - wymienia rodzaje jednostek osadniczych - podaje charakterystyczne cechy wsi - wymienia funkcje miast - podaje przykłady miast o różnych funkcjach - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji</i> - wymienia płaszczyzny i fazy urbanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje czynniki decydujące o poziomie aktywności zawodowej ludności - opisuje współczynnik aktywności zawodowej wg płci w wybranych państwach na podstawie danych statystycznych - omawia strukturę zatrudnienia w poszczególnych fazach rozwoju gospodarczego - wskazuje przyczyny bezrobocia na świecie - oblicza współczynnik (stopę) bezrobocia - charakteryzuje choroby cywilizacyjne, w tym otyłość - wymienia przyczyny zgonów w najbogatszych państwach i krajach słabo rozwiniętych - charakteryzuje czynniki lokalizacji i rozwoju jednostek osadniczych 	<p>i kulturowego ludności</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje strukturę zawodową ludności wybranych państw - oblicza współczynnik aktywności zawodowej - porównuje zróżnicowanie stopy bezrobocia w wybranych państwach na podstawie danych statystycznych - charakteryzuje rodzaje bezrobocia - analizuje społeczne i gospodarcze skutki występowania chorób na świecie - analizuje geograficzne uwarunkowania stanu zdrowia ludności świata - rozpoznaje typy genetyczne kształtów wsi - opisuje wpływ czynników przyrodniczych i antropogenicznych 	<p>różnych krajach świata na podstawie mapy tematycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega profilaktyka chorób - wyjaśnia przyczyny przemian zachodzących współcześnie w osadnictwie wiejskim - określa strukturę funkcjonalno-przestrzenną różnych miast - oenia zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej miast wraz z rozwojem państw - analizuje skutki urbanizacji w wybranych regionach świata - porównuje układ przestrzenny głównych typów zespołów miejskich - opisuje zróżnicowanie 	
--	---	---	--	---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie najludniejsze zespoły miejskie świata 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje nowe funkcje wsi - opisuje wybrane funkcje miast - charakteryzuje płaszczyzny urbanizacji - opisuje fazy urbanizacji - opisuje typy zespołów miejskich i wskazuje je na mapie - wymienia przykłady megalopolis na świecie - przedstawia procesy urbanizacyjne na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> na kształtowanie się sieci osadniczej - rozpoznaje typy miast i zespołów miejskich na świecie - analizuje przyczyny urbanizacji w wybranych regionach - porównuje zmiany liczby ludności w wybranych miastach świata na podstawie danych statystycznych - opisuje zmiany w krajobrazie wielkich miast w różnych regionach świata wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu urbanizacji w różnych częściach świata 	<ul style="list-style-type: none"> poziomu życia ludzi w miastach różnych typów i o różnej wielkości 	
Rolnictwo	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa - określa funkcje rolnictwa - wymienia formy użytkowania ziemi - wymienia państwa 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje warunki klimatyczno-glebowe do produkcji rolnej na świecie na podstawie mapy tematycznej - ocenia poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w wybranych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia wpływ czynników społeczno-ekonomicznych na rozwój rolnictwa na wybranych przykładach - analizuje mierniki wielkości gospodarstw rolnych w wybranych 	<ul style="list-style-type: none"> - ocenia środowisko przyrodnicze ze względu na możliwości rozwoju rolnictwa na wybranych przykładach - ocenia poziom kultury rolnej oraz strukturę 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia korzyści dla rolnictwa wynikające ze zwiększenia mechanizacji i chemizacji rolnictwa - proponuje sposoby wykorzystania nieużytków do celów rolniczych

<p>o największym udziale gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wskazuje na mapie regiony, w których przeważa rolnictwo uprzemysłowione - wyjaśnia znaczenie GMO - wymienia kryteria podziału rolnictwa - wskazuje na mapie obszary występowania rolnictwa intensywnego i rolnictwa ekstensywnego - przedstawia podział roślin uprawnych ze względu na cechy biologiczne i produkcyjne - wymienia rośliny należące do poszczególnych grup 	<p>świata na podstawie danych statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje elementy struktury użytkowania ziemi na podstawie wykresu - wskazuje przyczyny dużego zróżnicowania udziału gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi w wybranych państwach - wyjaśnia przyczyny rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wskazuje rejony upraw roślin zmodyfikowanych genetycznie na mapie świata wymienia typy rolnictwa i omawia ich rozmieszczenie na świecie - omawia różnice między rolnictwem intensywnym a ekstensywnym - charakteryzuje główne regiony 	<p>państwach</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia wpływ czynników społeczno-gospodarczych na strukturę użytkowania ziemi - przedstawia zróżnicowanie struktury użytkowania ziemi na świecie na podstawie danych statystycznych - analizuje wybrane wskaźniki rolnictwa uprzemysłowionego - opisuje cechy rolnictwa pierwotnego, tradycyjnego i rynkowego - porównuje gospodarkę rolną w wybranych regionach rolniczych - analizuje rozmieszczenie i wielkość produkcji roślinnej w wybranych regionach świata - omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie 	<p>wielkością i własnościową gospodarstw rolnych w wybranych krajach świata</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje przyczyny i skutki zmian wielkości powierzchni gruntów ornych, użytków zielonych, nieużytków oraz lasów na przykładach państw leżących na różnych kontynentach - analizuje skutki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego - wykazuje różnice w intensywności rolnictwa w wybranych krajach świata - wyjaśnia znaczenie uprawy zbóż, roślin przemysłowych oraz używek na świecie - wyjaśnia zależność chowu wybranych zwierząt gospodarskich na 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje problemy związane z upowszechnianiem się roślin uprawnych zmodyfikowanych genetycznie - przedstawia argumenty za i przeciw wybranym sposobom intensyfikacji produkcji rolnej - wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych rozwoju rolnictwa na wielkość, rozmieszczenie i specjalizację produkcji rolnej w różnych regionach świata - wykazuje zależność pomiędzy pogłowiem wybranych gatunków zwierząt gospodarskich a wielkością produkcji mięsa, mleka i innych produktów - przedstawia sposoby zapobiegania
---	--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych - wymienia czynniki wpływające na produkcję zwierzęcą - wymienia produkty pochodzenia zwierzęcego - przedstawia państwa o największym pogłowiu wybranych zwierząt gospodarskich - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybactwo</i>, <i>rybołówstwo</i>, <i>akwakultura</i>, <i>marikultura</i> - przedstawia główne łowiska na świecie na podstawie mapy tematycznej - wymienia kraje o najniższym spożyciu ryb w przeliczeniu na 1 mieszkańca na podstawie danych statystycznych - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>głód</i>, 	<p>rolnicze na świecie na podstawie mapy tematycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zastosowanie roślin uprawnych - opisuje rozmieszczenie upraw głównych ziemiopłodów na podstawie map tematycznych - wskazuje kierunki chowu zwierząt - przedstawia typy chowu zwierząt gospodarskich - charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowia wybranych zwierząt gospodarskich na podstawie map tematycznych i danych statystycznych - wymienia czołowych importerów i eksporterów wołowiny i wieprzowiny na podstawie danych 	<p>wysokości plonów zbóż w wybranych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> - oblicza wielkość plonów - omawia zróżnicowanie hodowli na świecie - wyjaśnia różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym - analizuje produkcję zwierzęcą w wybranych regionach świata - podaje różnice między akwakulturą a rybołówstwem - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania wielkości połowów ryb w wybranych państwach świata - analizuje zagrożenia produktywności mórz i oceanów - opisuje problemy wyżywienia ludności świata na podstawie różnych źródeł 	<p>świecie od czynników przyrodniczych i społeczno-ekonomicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizuje przestrzenne zróżnicowanie wielkości spożycia ryb na świecie - podaje przykłady zagrożeń wywołanych nadmierną eksploatacją mórz i oceanów - wskazuje możliwości rozwoju wykorzystania zasobów oceanów i mórz - porównuje i uzasadnia strukturę spożycia żywności w państwach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo - wyjaśnia wpływ działalności rolniczej na inne elementy przestrzeni społeczno-gospodarczej i kulturowej - wykazuje skutki nieracjonalnej 	<p>wyczerpywaniu się zasobów wód morskich i śródlądowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - proponuje działania, które można podjąć w celu zwiększenia produkcji rolnej na świecie, zmiany struktury produkcji oraz dystrybucji żywności - proponuje sposoby walki z głodem - uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie - podaje przykłady działań zapobiegających zmniejszaniu się powierzchni lasów na świecie
--	---	---	--	--

	<p><i>niedożywienie, głód utajony</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - podaje normy żywieniowe na świecie wg FAO - wskazuje liczbę głodujących na świecie na podstawie danych statystycznych - wymienia funkcje lasów - wskazuje kraje o największej lesistości - wymienia kraje o największym udziale w światowej produkcji drewna - wyjaśnia znaczenie terminu <i>deforestacja</i> 	<p>statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie kraje o największych światowych połowach morskich - omawia gospodarcze wykorzystanie wybranych gatunków ryb - wskazuje przyczyny nadmiernego odławiania organizmów morskich - wyjaśnia przyczyny oraz skutki głodu i niedożywienia ludności na świecie - analizuje rozmieszczenie obszarów niedoboru i nadwyżek żywności na podstawie mapy tematycznej - wskazuje największych eksporterów żywności na świecie na podstawie danych statystycznych - przedstawia rozmieszczenie największych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego w niektórych krajach świata o sprzyjających warunkach rozwoju rolnictwa występuje problem niedożywienia ludności - opisuje zasoby leśne świata na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych - wskazuje przyczyny oraz skutki wycinania i niszczenia lasów równikowych 	<p>gospodarki leśnej w wybranych regionach świata</p>	
--	--	---	---	---	--

		<p>kompleksów leśnych na Ziemi</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zróżnicowanie lesistości na świecie na podstawie mapy tematycznej - wymienia sposoby prowadzenia racjonalnej gospodarki leśnej w różnych regionach 			
Przemysł	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje przemysłu - wymienia etapy procesu industrializacji - wskazuje na mapie kraje nowo uprzemysłowione - przedstawia kryteria podziału przemysłu i funkcje przemysłu - wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu - wymienia przykłady zakładów przemysłowych uzależnionych od czynników 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia udział przemysłu w tworzeniu PKB w wybranych krajach na podstawie wykresu - charakteryzuje kraje nowo uprzemysłowione - opisuje rozwój przemysłu i zmiany w strukturze produkcji przemysłowej - przedstawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na wybranych przykładach - omawia przymusową, 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje strukturę i rolę przemysłu w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego - omawia rolę przemysłu w gospodarce państw - przedstawia zróżnicowanie poziomu rozwoju przemysłu na świecie - wskazuje wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych branż - wyjaśnia znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia różnice ilościowe i jakościowe produkcji przemysłowej państw o różnym poziomie rozwoju - omawia wpływ przemysłu na wzrost gospodarczy i jakość życia ludności świata - porównuje zróżnicowanie zasobów pracy w przemyśle tradycyjnym i przemyśle zaawansowanej technologii - uzasadnia potrzebę racjonalnego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny i skutki wznoszącej roli krajów nowo uprzemysłowionych w światowej gospodarce na podstawie dostępnych źródeł • omawia zmianę roli czynników lokalizacji przemysłu w czasie - wyjaśnia przyczyny wzrostu roli metali ziem rzadkich w gospodarce światowej na podstawie dostępnych źródeł - wykazuje dysproporcje w rozmieszczeniu

<p>przyrodniczych i pozaprzyrodniczych</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawia podział zasobów naturalnych - podaje przykłady zastosowania wybranych surowców - wyjaśnia znaczenie terminu <i>recykling</i> - przedstawia podział źródeł energii - podaje przykłady zastosowań surowców energetycznych - wymienia największych producentów wybranych surowców energetycznych - wskazuje głównych producentów energii elektrycznej na świecie na podstawie danych statystycznych - wymienia typy elektrowni - wskazuje największe hydroelektrownie oraz elektrownie atomowe na mapie świata - wymienia rodzaje okręgów 	<p>związaną oraz swobodną lokalizację przemysłu</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje surowce metaliczne, chemiczne i skalne - przedstawia znaczenie poszczególnych zasobów naturalnych - opisuje rozmieszczenie wybranych surowców mineralnych na podstawie mapy tematycznej - omawia recykling jako nowe źródło surowców - opisuje wykorzystanie odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii - charakteryzuje zmiany w bilansie energetycznym świata - wskazuje ośrodki wydobywania surowców energetycznych na świecie na podstawie mapy tematycznej 	<p>behawioralnych czynników lokalizacji przemysłu</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę surowców mineralnych w rozwoju przemysłu - przedstawia głównych producentów surowców mineralnych - opisuje rozmieszczenie i wielkość wydobywania wybranych surowców energetycznych na świecie na podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych - charakteryzuje kierunki eksportu i importu surowców energetycznych na podstawie danych statystycznych - wyjaśnia przyczyny zróżnicowania źródeł produkcji energii elektrycznej - omawia zmiany wielkości produkcji energii elektrycznej 	<p>gospodarowania surowcami mineralnymi</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje światowe zasoby i wydobywanie wybranych surowców mineralnych na podstawie danych statystycznych - wyjaśnia znaczenie ropy naftowej dla gospodarki międzynarodowej - wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a strukturą produkcji energii elektrycznej w danym państwie - opisuje aktualne tendencje i kierunki w energetyce światowej - wykazuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi a lokalizacją różnych typów elektrowni - podaje przyczyny i skutki rozwoju 	<p>rejonów produkcji i konsumpcji surowców energetycznych oraz konsekwencje tych dysproporcji</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocenia skutki rosnącego zużycia energii elektrycznej oraz uzasadnia konieczność pozyskiwania jej nowych źródeł - opisuje możliwości wykorzystywania wykorzystania alternatywnych źródeł energii w wybranych krajach świata - wyjaśnia tendencje zmian w rozwoju i rozmieszczeniu przemysłowych na świecie - podaje korzyści związane z tworzeniem i funkcjonowaniem parków technologicznych - analizuje znaczenie przemysłu high-tech
--	---	--	---	---

<p>przemysłowych - wskazuje na mapie przykłady okręgów przemysłowych na świecie Przemysł zaawansowanej technologii</p>	<p>opisuje znaczenie energii elektrycznej dla gospodarki i życia codziennego charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii następujące wraz z rozwojem gospodarczym państw świata - charakteryzuje różne typy elektrowni - przedstawia udział energii elektrycznej pochodzącej z różnych elektrowni w wybranych krajach na podstawie danych statystycznych - wyjaśnia czynniki przestrzennej koncentracji przemysłu - charakteryzuje rozmieszczenie i rozwój obszarów koncentracji przemysłu na wybranych przykładach - wymienia czynniki lokalizacji przemysłu</p>	<p>na świecie - przedstawia wady i zalety różnych typów elektrowni - wyjaśnia rolę i znaczenie energetyki alternatywnej - wyjaśnia, dlaczego energetyka alternatywna rozwija się w krajach wysoko rozwiniętych gospodarczo - charakteryzuje etapy rozwoju okręgu przemysłowego - wykazuje skutki restrukturyzacji przemysłu - opisuje czynniki lokalizacji zakładów przemysłu zaawansowanej technologii - przedstawia znaczenie przemysłu high-tech - omawia rozmieszczenie wybranych technopolii na świecie - charakteryzuje</p>	<p>energetyki atomowej - wyjaśnia zależność między restrukturyzacją przemysłu a rozwojem okręgów przemysłowych - opisuje cechy przemysłu zaawansowanej technologii - omawia formy organizacji przestrzennej przemysłu high-tech</p>
--	--	---	---

		high-tech - wskazuje największe ośrodki przemysłu high-tech na podstawie mapy	wybrane technopolie		
Usługi	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje usługi - podaje przykłady usług podstawowych i wyspecjalizowanych - przedstawia podział komunikacji - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>transport, łączność, terminal</i> - przedstawia kryteria podziału transportu - wymienia czynniki przyrodnicze i społeczno-ekonomiczne warunkujące rozwój sieci transportowej - wskazuje na mapie kraje o dużej gęstości sieci drogowej i kolejowej - wskazuje na mapie największe porty morskie na świecie - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tania bandera, żegluga</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje znaczenie usług materialnych i niematerialnych - wymienia sekcje usługowe wg PKD - przedstawia uwarunkowania rozwoju komunikacji - przedstawia rolę komunikacji w gospodarce - opisuje czynniki warunkujące rozwój sieci transportowej - omawia gęstość sieci dróg na świecie na podstawie mapy tematycznej - charakteryzuje gęstość sieci kolejowej na świecie - przedstawia mapy tematycznej - wymienia najdłuższe rurociągi i gazociągi na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje etapy rozwoju usług - wykazuje znaczenie usług dla gospodarki państw - analizuje dynamikę wzrostu zapotrzebowania na usługi transportowe i łącznościowe na poszczególnych etapach rozwoju - analizuje wielkość i rodzaje ładunków przewożonych różnymi rodzajami transportu lądowego w wybranych krajach - określa rolę transportu przesyłowego - opisuje wielkość przeładunku i strukturę towarów przeladowywanych w największych portach świata na 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje udział usług w strukturze zatrudnienia w wybranych krajach świata na podstawie danych statystycznych - omawia wpływ postępu cywilizacyjnego na wzrost popytu na usługi komunikacyjne na podstawie dostępnych źródeł - omawia wady i zalety transportu samochodowego kolejowego i przesyłowego - omawia wady i zalety transportu wodnego i lotniczego - przedstawia rolę kanałów w skracaniu dróg morskich - wyjaśnia, dlaczego rola żeglugi śródlądowej w wielu 	<ul style="list-style-type: none"> - wykazuje znaczenie usług wyspecjalizowanych dla rozwoju społeczno-gospodarczego państw - ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w działalności gospodarczej państw - omawia zmiany znaczenia transportu kolejowego na świecie - wyjaśnia zmiany znaczenia poszczególnych rodzajów transportu wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym - określa wpływ światowego kryzysu ekonomicznego na natężenie oraz kierunki ruchu pasażerów i towarów na podstawie

<p><i>kabotażowa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienia największe porty lotnicze pod względem liczby odprawianych pasażerów na świecie i wskazuje je na mapie - podaje przykłady wykorzystania nowoczesnych usług telekomunikacyjnych w życiu codziennym - wymienia przyczyny spadku znaczenia usług pocztowych - klasyfikuje turystykę wg różnych kryteriów - wyjaśnia, co składa się na atrakcyjność turystyczną - wymienia regiony atrakcyjne turystycznie - wskazuje kraje najczęściej odwiedzane przez turystów - wymienia nowe siedem cudów świata - wymienia nowoczesne usługi - podaje nazwy największych banków na świecie pod 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przyczyny, dla których armatorzy rejestrują statki w krajach taniej bandery - wskazuje na mapie najważniejsze szlaki żeglugi śródlądowej na poszczególnych kontynentach - charakteryzuje uwarunkowania rozwoju transportu lotniczego - podaje przykłady dużego wpływu łączności na współczesną gospodarkę - opisuje rozwój wybranych współczesnych środków łączności - wykazuje spadek znaczenia usług pocztowych na podstawie danych statystycznych - przedstawia przyczyny rozwoju turystyki na świecie - omawia 	<p>podstawie mapy tematycznej i danych statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisuje sieć transportu śródlądowego na świecie na podstawie mapy tematycznej - omawia znaczenie transportu lotniczego - opisuje rolę telekomunikacji komputerowej w światowej gospodarce - omawia rolę postępu technologicznego w rozwoju telekomunikacji - analizuje cele ruchu turystycznego we współczesnym świecie - opisuje cechy i uwarunkowania ruchu turystycznego na świecie - wyjaśnia, czym jest monokultura turystyczna - opisuje walory turystyczne wybranych ośrodków i regionów turystycznych na 	<p>krajach jest coraz mniejsza</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zróżnicowanie dostępu do telefonii komórkowej oraz internetu w państwach o różnym poziomie rozwoju - przedstawia gospodarczego na podstawie danych statystycznych - przedstawia ekonomiczne, społeczne i przyrodnicze skutki rozwoju turystyki na wybranych przykładach - wyjaśnia przyczyny dużego udziału Europy w międzynarodowym rozwoju turystycznym - porównuje regiony o różnym stopniu zagospodarowania turystycznego - analizuje przestrzenne zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie 	<p>dostępnych źródeł</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje zagrożenia związane z nowoczesną technologią informacyjną - wykazuje znaczenie turystyki dla rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych krajów i regionów świata - wskazuje korzyści wynikające z rozwoju turystyki - analizuje niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym związane z rozwojem różnych form turystyki - wyjaśnia znaczenie nowoczesnych usług dla rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych krajów świata ze szczególnym uwzględnieniem usług finansowych
---	--	---	---	--

	względem przychodów	<p>zróżnicowanie ruchu turystycznego na świecie wg regionów na podstawie danych statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje korzyści wynikające z rozwoju turystyki - charakteryzuje najważniejsze regiony turystyczne świata na podstawie różnych źródeł - opisuje atrakcje turystyczne wybranych regionów Europy - podaje przyczyny rozwoju nowoczesnych usług bankowych, ubezpieczeniowych oraz inwestycyjnych 	<p>świecie na podstawie różnych źródeł</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykazuje dysproporcje w dostępie do nowoczesnych usług finansowych, edukacyjnych i zdrowotnych - uzasadnia duży wpływ banków i giełd na funkcjonowanie gospodarki i życie człowieka - przedstawia na podstawie danych statystycznych poziom zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia współzależność procesu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz poziomu edukacji i nauki - omawia wpływ nowoczesnych usług na życie i działalność człowieka (<i>Interakcje</i>) 	
Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki wpływające na dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym krajów świata - wskazuje na mapie kraje bogatej Północy i biednego Południa 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przyczyny dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw i regionów świata - wymienia państwa należące do grupy BRICS - wskazuje przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> - analizuje wybrane mierniki poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia mieszkańców na podstawie danych statystycznych - wskazuje cechy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny i konsekwencje podziału świata na bogatą Północ i biedne Południe - wskazuje i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> - proponuje działania mające na celu zmniejszenie dysproporcji rozwoju w społeczno-gospodarczym krajów oraz regionów - wyjaśnia, dlaczego globalizacja na

<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje płaszczyzny globalizacji - wymienia największe korporacje na świecie na podstawie danych statystycznych - wskazuje płaszczyzny integracji międzynarodowej - wymienia główne organy ONZ - podaje przykłady krajów członkowskich Unii Europejskiej - przedstawia przedmioty obrotu międzynarodowego - wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, reeksport, bilans handlowy, bilans płatniczy</i> - podaje przykłady państw o dodatnim lub ujemnym bilansie handlowym na podstawie danych statystycznych - wymienia źródła konfliktów na świecie - wyjaśnia, czym różni się terroryzm od 	<p>globalizacji na świecie</p> <ul style="list-style-type: none"> - definiuje indeks globalizacji i wskazuje kraje o najwyższym indeksie globalizacji - przedstawia formy współpracy międzynarodowej - omawia rozmieszczenie wybranych organizacji międzynarodowych na świecie na podstawie mapy tematycznej - przedstawia czynniki rozwoju handlu międzynarodowego - przedstawia rodzaje obrotów w handlu międzynarodowym - opisuje bilans handlowy i bilans płatniczy - przedstawia przyczyny konfliktów na świecie - przedstawia zagrożenia związane z terroryzmem - przedstawia przyczyny rozprzestrzeniania się 	<p>demograficzne, społeczne i gospodarcze państw bogatej Północy i biednego Południa</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przyczyny wzrostu znaczenia korporacji międzynarodowych dla gospodarki światowej - przedstawia przejawy globalizacji na płaszczyznach: politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturowej - omawia działalność wybranych organizacji międzynarodowych o charakterze gospodarczym, społecznym, politycznym i militarnym - podaje przykłady krajów członkowskich wybranych organizacji międzynarodowych - analizuje współczesne problemy międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje przyczyny i skutki integracji europejskiej - ocenia uwarunkowania rozwoju handlu międzynarodowego - przedstawia skutki konfliktów zbrojnych i terroryzmu - omawia konsekwencje izolacjonizmu państw na płaszczyznach: politycznej, społecznej i gospodarczej - omawia rolę ONZ w rozwiązywaniu konfliktów zbrojnych 	<p>płaszczyźnie ekonomicznej ma największy wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy świata</p> <ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę i znaczenie organizacji naukowych, sportowych oraz kulturalnych na świecie na podstawie dostępnych źródeł - wyjaśnia wpływ międzynarodowej wymiany handlowej na rozwój społeczno-gospodarczy państw - omawia działania organizacji międzynarodowych i rządów państw podejmowane w celu ograniczenia terroryzmu i konfliktów zbrojnych - ocenia wpływ konfliktów zbrojnych na pogłębienie się różnic między bogatymi a biednymi krajami świata - omawia konflikty toczące się aktualnie na świecie na podstawie
--	---	--	--	--

	<p>konfliktu zbrojnego podaje przykłady państw, w których toczą się konflikty etniczne - wskazuje na mapie państwa objęte arabską wiosną</p>	<p>konfliktów w wybranym regionie świata - przedstawia przebieg wybranego konfliktu zbrojnego na podstawie dostępnych źródeł - podaje przykłady izolacji państwowej na świecie</p>	<p>wymiany handlowej - analizuje strukturę towarową i geograficzną obrotów handlu światowego - omawia przyczyny wybranych zamachów terrorystycznych na świecie - omawia przebieg konfliktów w Europie, Azji i w Afryce oraz wskazuje na mapie świata obszary objęte tymi konfliktami - omawia przyczyny izolacji państwowej na świecie</p>		<p>źródeł</p>
--	--	--	--	--	---------------